

بررسی تأثیر کمیته حسابرسی بر رابطه بین حسابداری خلاق و کیفیت گزارشگری مالی در بانک‌های تجاری

اکرم تفتیان^۱*

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی تأثیر کمیته حسابرسی بر رابطه بین حسابداری خلاق و کیفیت گزارشگری مالی در بانک‌های تجاری انجام شده است. جامعه آماری، کارمندان بانک‌های استان یزد بودند و نمونه‌گیری به روش تصادفی ساده انجام شد که در نهایت ۳۹۲ پرسشنامه معتبر جمع‌آوری گردید. ابزار جمع‌آوری داده‌ها پرسشنامه و روش تحلیل داده‌ها مدل ساختاری معادلات جزئی (PLS) بود. روایی و پایایی پژوهش مورد تأیید قرار گرفت. نتایج نشان داد مسائل اخلاقی بیشترین تأثیر مثبت و معنادار را بر کیفیت گزارشگری مالی دارند که تأکید بر رعایت اصول اخلاق حرفه‌ای برای جلوگیری از تحریف اطلاعات مالی دارد. کیفیت افشا نیز نقش مکمل ولی قابل توجهی در ارتقای شفافیت گزارشگری مالی ایفا می‌کند. کنترل داخلی تأثیر مهمی در تضمین صحت گزارش‌های مالی دارد و ساختار مالکیت با بیشترین ضرایب نقش قوی در تقویت انگیزه‌های نظارتی و بهبود کیفیت گزارشگری ایفا می‌کند. همچنین، کمیته حسابرسی به عنوان عامل تعدیل‌کننده، توانست اثر مثبت این عوامل را بر کیفیت گزارشگری مالی تقویت کند، که اهمیت جایگاه این نهاد در ارتقای حاکمیت شرکتی و مقابله با حسابداری خلاق را نشان می‌دهد. پیشنهاد می‌شود بانک‌ها در جهت تقویت زیرساخت‌های اخلاقی، کنترلی و نظارتی، به ویژه استقلال و تخصص کمیته حسابرسی، گام‌های مؤثری بردارند تا کیفیت گزارشگری مالی به نحو چشمگیری بهبود یابد. این پژوهش ضمن تأکید بر نقش تعاملی کمیته حسابرسی، زمینه‌ساز پژوهش‌های آتی در مطالعه اثرات متغیرهای فرهنگی، فناورانه و مقرراتی بر کیفیت گزارشگری مالی در نظام بانکی ایران است.

واژگان کلیدی: کمیته حسابرسی، حسابداری خلاق، کیفیت گزارشگری مالی.

۱. گروه حسابداری، واحد یزد، دانشگاه آزاد اسلامی، یزد، ایران. (نویسنده مسئول). E-mail: taftivan@iau.ac.ir

مقدمه

گزارشگری مالی معتبر و شفاف از ارکان اصلی نظام مالی و اقتصادی هر کشور محسوب می‌شود و به طور مستقیم بر کیفیت تصمیم‌گیری ذی‌نفعان، تخصیص منابع و اعتماد عمومی تأثیر می‌گذارد. اهمیت این موضوع در بانک‌ها به دلیل نقش حیاتی آن‌ها در تجهیز نقدینگی، تخصیص اعتبارات و مدیریت جریان‌های مالی بسیار پررنگ‌تر است. بانک‌ها نه تنها واسطه‌گر مالی هستند، بلکه با اتکای شهروندان، سپرده‌گذاران و سرمایه‌گذاران فعالیت می‌کنند و کوچک‌ترین انحراف در گزارشگری آن‌ها می‌تواند پیامدهای کلان اقتصادی و اجتماعی به همراه داشته باشد. از این رو، کیفیت گزارشگری مالی بانک‌ها یکی از دغدغه‌های اصلی نهادهای نظارتی، سیاست‌گذاران و سرمایه‌گذاران به شمار می‌رود. در این میان، انعطاف‌پذیری موجود در استانداردهای حسابداری، وجود برآوردهای ذهنی و امکان انتخاب بین رویه‌های مختلف، فرصت‌هایی را فراهم می‌سازد که ممکن است مدیریت از آن‌ها برای ارائه تصویر مطلوب‌تری از عملکرد و وضعیت مالی استفاده کند. این پدیده که با عنوان حسابداری خلاق شناخته می‌شود، به معنای بهره‌گیری آگاهانه و حساب‌شده از خلأهای قانونی، تعدد روش‌های اندازه‌گیری و قابلیت تفسیرپذیری استانداردها با هدف تغییر ظاهر نتایج مالی است؛ به گونه‌ای که تصویر ارائه‌شده با واقعیت اقتصادی فاصله پیدا می‌کند، بدون آنکه لزوماً استانداردها به‌طور صریح نقض شده باشند. در سال‌های اخیر، گزارش‌هایی از افزایش گرایش شرکت‌ها و حتی برخی بانک‌ها به اعمال رویه‌های فرصت‌طلبانه گزارشگری منتشر شده است که نشان می‌دهد حسابداری خلاق می‌تواند تهدیدی جدی برای شفافیت بازارهای مالی باشد (الهی و همکاران، ۲۰۲۵). پژوهش‌های گذشته عوامل متعددی را به‌عنوان تعیین‌کننده بروز حسابداری خلاق معرفی کرده‌اند؛ از جمله ویژگی‌های اخلاقی مدیران، ساختار مالکیت، ضعف کنترل‌های داخلی، کیفیت افشا، فشارهای ناشی از اهداف سودآوری و حتی قراردادهای مبتنی بر عملکرد. وجود این عوامل، مدیران را قادر می‌سازد تا از روش‌های مجاز حسابداری برای مدیریت سود، پنهان‌سازی زیان‌ها، تغییر طبقه‌بندی اقلام مالی یا تعدیل برآوردها استفاده کنند (خاتون و سبحان، ۲۰۲۵؛ فتوحی خانکهدانی و همکاران، ۲۰۲۱). در صنایع تولیدی، این رفتارها عمدتاً منجر به ارائه تصویر نادرست از عملکرد عملیاتی می‌شود؛ اما در بانک‌ها، پیامدهای این رفتار بسیار گسترده‌تر است. بانک‌ها با ریسک‌های اعتباری، نقدینگی و سرمایه‌ای رویه‌رو هستند و هرگونه تحریف اطلاعات مالی می‌تواند موجب سوءتخصیص منابع، افزایش ریسک سیستمی، تضعیف استحکام مالی، بی‌اعتمادی سپرده‌گذاران، کاهش اعتبار بین‌المللی و

حتی بروز ورشکستگی‌های ناگهانی شود (نواچوکو و همکاران، ۲۰۲۵؛ تفتیان و همکاران، ۱۴۰۲). در چنین شرایطی، وجود سازوکارهای نظارتی داخلی برای کنترل رفتارهای فرصت‌طلبانه مدیران اهمیتی دوچندان پیدا می‌کند. یکی از مهم‌ترین این سازوکارها، کمیته حسابرسی است که به‌عنوان زیرمجموعه هیئت‌مدیره وظیفه نظارت بر فرآیند گزارشگری مالی، اثربخشی کنترل‌های داخلی، عملکرد حسابرسان مستقل و کیفیت افشا را بر عهده دارد. کمیته حسابرسی زمانی می‌تواند نقش مؤثری ایفا کند که از استقلال کافی، تخصص مالی مناسب و تجربه حرفه‌ای اعضا برخوردار باشد. پژوهش‌ها نشان داده‌اند که کمیته حسابرسی قوی می‌تواند احتمال بروز دستکاری سود، تقلب در صورت‌های مالی و رویه‌های حسابداری خلاق را کاهش دهد و در نتیجه به بهبود کیفیت گزارشگری مالی کمک کند (اوزوندو و همکاران، ۲۰۲۵). در مقابل، وجود کمیته حسابرسی ضعیف، فاقد تخصص حرفه‌ای و مستقل، یا غیرفعال می‌تواند زمینه را برای تشدید رفتارهای فرصت‌طلبانه فراهم سازد. ضعف در نظارت مالی، فقدان جلسات منظم، عدم وجود اعضای متخصص و نبود شفافیت در گزارش‌های کمیته، عواملی هستند که کیفیت گزارشگری مالی را تضعیف کرده و زمینه سوءاستفاده‌های مدیریتی را تقویت می‌کنند. در محیط بانکی، اثر این ضعف‌ها دوچندان است؛ زیرا بانک‌ها نه تنها به دلیل پیچیدگی فعالیت‌ها به سطح بالاتری از نظارت نیاز دارند، بلکه به‌طور مستقیم تحت تأثیر اعتماد عمومی فعالیت می‌کنند (کاماو و موروری، ۲۰۲۴). با وجود اهمیت فراوان موضوع، اغلب پژوهش‌های داخلی و خارجی در سال‌های گذشته تمرکز خود را بر شرکت‌های تولیدی و صنعتی قرار داده و مطالعات اندکی به بررسی تعامل میان حسابداری خلاق، کیفیت گزارشگری مالی و نقش تعدیل‌گر کمیته حسابرسی در بانک‌ها پرداخته‌اند. این در حالی است که ساختار مالی کاملاً متفاوت بانک‌ها - شامل شیوه شناسایی درآمدها، ذخایر مطالبات مشکوک‌الوصول، ارزیابی دارایی‌ها، الزامات سرمایه‌ای و نظارت‌های چندلایه - می‌تواند الگوی بروز حسابداری خلاق را در این صنعت متفاوت کند. از این رو، تعمیم نتایج پژوهش‌های انجام‌شده در سایر صنایع به بخش بانکی ممکن است معتبر نباشد. در چنین بستری، مسئله اصلی پژوهش حاضر این است که آیا کمیته حسابرسی قادر است رابطه میان حسابداری خلاق و کیفیت گزارشگری مالی بانک‌های تجاری را تعدیل کند و شدت اثرات منفی حسابداری خلاق را کاهش دهد؟ در واقع، پرسش کلیدی این است که اگر بانک به سمت اعمال روش‌های حسابداری خلاق گرایش داشته باشد، آیا وجود کمیته حسابرسی قوی می‌تواند نقش حفاظتی ایفا کرده و از انتقال اثرات این رویکرد بر کیفیت گزارشگری مالی جلوگیری کند؟

علی‌رغم اهمیت پاسخ به این پرسش، شواهد تجربی در ایران بسیار محدود است و مطالعات اندکی با تمرکز بر بانک‌های تجاری و با استفاده از داده‌های واقعی این بخش انجام شده است. نوآوری پژوهش حاضر از چند منظر قابل توجه است: نخست، تمرکز ویژه بر بانک‌های تجاری ایران که از نظر ساختار مالکیت، الزامات قانونی، شیوه افشا و چالش‌های نظارتی با دیگر صنایع تفاوت معناداری دارند. دوم، بررسی نقش تعدیل‌گر کمیته حسابرسی در رابطه بین حسابداری خلاق و کیفیت گزارشگری مالی؛ موضوعی که در پژوهش‌های داخلی کمتر مورد توجه قرار گرفته است. سوم، استفاده از شواهد تجربی مبتنی بر داده‌های واقعی بانکی که می‌تواند برای نهادهای نظارتی همچون بانک مرکزی، حساب‌رسان مستقل و سرمایه‌گذاران اهمیت ویژه داشته باشد. چهارم، طراحی یک چارچوب تحلیلی که بتواند بین ابعاد مختلف رفتارهای حسابداری خلاق و سازوکارهای نظارتی پیوند برقرار کند و درک عمیق‌تری از پویایی‌های گزارشگری مالی در صنعت بانکداری فراهم سازد. ساختار پژوهش به این شرح است: در بخش دوم مبانی نظری و پیشینه پژوهش ارائه می‌شود. بخش سوم به روش‌شناسی اختصاص دارد. در بخش چهارم، یافته‌های تجربی و تحلیل داده‌ها گزارش می‌شود و در نهایت، بخش پنجم شامل بحث، نتیجه‌گیری و پیشنهاد‌های سیاستی و کاربردی است.

مبانی نظری و توسعه فرضیه‌ها

در محیط بانک‌های تجاری، مشاهده می‌شود که مدیریت ارشد به طور مستقیم یا غیرمستقیم پرسنل حسابداری را تحت فشار قرار می‌دهد تا عملکرد مالی بانک‌ها را بیش از حد گزارش کنند (دیوی و همکاران، ۲۰۲۵). چنین شیوه‌هایی که در قالب حسابداری خلاقانه بروز می‌یابند، به مدیران امکان می‌دهد تا اطلاعات مالی را به نحوی تنظیم کنند که سود و دارایی‌ها مطلوب به نظر برسند، بدون آنکه قوانین و مقررات صریحاً نقض شوند (آکینسوگو و همکاران، ۲۰۲۴). حسابداری خلاق می‌تواند شامل انتخاب روش‌های اندازه‌گیری انعطاف‌پذیر، تأخیر در شناسایی هزینه‌ها یا درآمدها و استفاده از ابهامات قانونی برای ارتقای تصویر مالی بانک‌ها باشد. اگرچه این شیوه‌ها ممکن است به کوتاه‌مدت سود و ثبات ظاهری ارائه دهند، اما در بلندمدت می‌توانند سرمایه‌گذاران و سایر ذینفعان را گمراه کنند و کیفیت گزارشگری مالی را کاهش دهند (واهیونی و همکاران، ۲۰۲۰). چهار عامل اصلی تعیین‌کننده حسابداری خلاق شامل مسائل اخلاقی، کیفیت افشا، کنترل داخلی و ساختار مالکیت هستند. مسائل اخلاقی به میزان توجه مدیران و کارکنان به ارزش‌های درست و غلط در فرایند گزارشگری مالی اشاره دارد. پژوهش‌ها نشان می‌دهند که

محیط غیراخلاقی و تمرکز بر سود کوتاه مدت، انگیزه مدیران برای دستکاری اطلاعات مالی را افزایش می دهد، در حالی که رفتار اخلاقی می تواند شفافیت و کیفیت گزارشگری را بهبود بخشد (تصدق و مالک، ۲۰۱۵؛ منصوری محمد آبادی و همکاران، ۱۴۰۳). کیفیت افشا نیز به میزان اطلاعات ارائه شده و قابلیت استفاده آن برای ذینفعان مربوط است و نقش کلیدی در کاهش عدم تقارن اطلاعاتی دارد (یاسر و همکاران، ۲۰۱۶). کنترل داخلی مؤثر با فراهم کردن نظارت دقیق بر فرآیندهای حسابداری، احتمال دستکاری و اشتباهات عمدی را کاهش می دهد و موجب افزایش قابلیت اطمینان گزارش ها می شود (براوایلر و همکاران، ۲۰۱۹). همچنین ساختار مالکیت، از طریق نظارت بر مدیران و کاهش فرصت های سوءاستفاده، می تواند کیفیت گزارشگری مالی را بهبود بخشد و میزان حسابداری خلاقانه را کاهش دهد (کائو و همکاران، ۲۰۱۹). بر اساس این شواهد، چهار فرضیه نخست این پژوهش به شرح زیر مطرح می شوند:

فرضیه ۱: مسائل اخلاقی بر کیفیت گزارشگری مالی تأثیر معناداری دارد.

فرضیه ۲: کیفیت افشا بر کیفیت گزارشگری مالی تأثیر معناداری دارد..

فرضیه ۳: کنترل داخلی بر کیفیت گزارشگری مالی تأثیر معناداری دارد..

فرضیه ۴: ساختار مالکیت بر کیفیت گزارشگری مالی تأثیر معناداری دارد.

نقش کمیته حسابرسی به عنوان یک مکانیزم حیاتی در حاکمیت شرکتی و نظارت بر کیفیت گزارشگری مالی برجسته است. کمیته حسابرسی با پایش دقیق فرآیندهای حسابداری، توانایی کاهش دستکاری و سوءاستفاده از حسابداری خلاقانه را دارد (الشاعر و همکاران، ۲۰۲۰). این کمیته، با بررسی کنترل های داخلی، ارزیابی عملکرد اخلاقی مدیران و تضمین شفافیت افشا، می تواند به عنوان تعدیل کننده رابطه عوامل تعیین کننده حسابداری خلاق و کیفیت گزارشگری مالی عمل کند. شواهد پژوهشی نشان می دهد که وجود کمیته حسابرسی مستقل و فعال می تواند کیفیت گزارشگری مالی را بهبود بخشد و رفتارهای حسابداری تهاجمی را محدود کند، در حالی که استقلال و ویژگی های کمیته، نظیر تخصص مالی، ترکیب جنسیتی و تجربه اعضا، تأثیر قابل توجهی بر کاهش حسابداری خلاقانه دارند (بالا و همکاران، ۲۰۲۴). همچنین، کمیته حسابرسی با اطمینان از عملکرد صحیح کنترل داخلی، بررسی گزارش های حسابرسی و نظارت بر رعایت استانداردهای اخلاقی و حرفه ای، به کاهش ریسک افشای نادرست و افزایش اعتماد کاربران کمک می کند (بوالی، ۲۰۱۸). در این راستا، پژوهش ها نشان داده اند که کمیته های حسابرسی فعال و مستقل، حتی در شرکت هایی با ساختار مالکیت متمرکز، می توانند کیفیت گزارشگری مالی

بانک‌ها را افزایش دهند و از شیوه‌های حسابداری خلاقانه جلوگیری کنند (موتوک و همکاران، ۲۰۱۹). با توجه به این شواهد، چهار فرضیه تعدیل‌کننده زیر مطرح می‌شود:

فرضیه ۵: کمیته حسابرسی بر رابطه بین مسائل اخلاقی و کیفیت گزارشگری مالی تأثیر معناداری دارد.

فرضیه ۶: کمیته حسابرسی بر رابطه بین کیفیت افشاء و کیفیت گزارشگری مالی تأثیر معناداری دارد.

فرضیه ۷: کمیته حسابرسی بر رابطه بین کنترل داخلی و کیفیت گزارشگری مالی تأثیر معناداری دارد.

فرضیه ۸: کمیته حسابرسی بر رابطه بین ساختار مالکیت و کیفیت گزارشگری مالی تأثیر معناداری دارد.

شواهد پژوهشی داخلی نیز این روابط را تأیید می‌کنند؛ به عنوان مثال، تفتیان (۱۴۰۳) نشان داده است که بین معیارهای کیفیت حسابرسی (نوع حسابرس، اندازه مؤسسه حسابرسی، اظهارنظر حسابرس و تخصص حسابرس در صنعت) و استراتژی حسابداری خلاق رابطه مثبت و معناداری وجود دارد و ایمنی و سید نژاد فهیم (۱۴۰۳) بیان کرده‌اند که مولفه‌های حسابداری خلاق (اخلاق مداری، کیفیت افشاء، کنترل داخلی و ساختار مالکیت) بر کیفیت گزارشگری مالی بانک‌ها تأثیر معنادار دارند و مسئولیت اجتماعی نقش تعدیل‌کننده دارد. همچنین کلانتری و همکاران (۱۴۰۳) نشان دادند که محرک‌های زمینه‌ای حسابداری خلاق بر تصمیم‌گیری مالی و اثربخشی نوروفایننس اثرگذارند. این شواهد نشان می‌دهد که تعامل عوامل تعیین‌کننده حسابداری خلاق و کمیته حسابرسی نقش اساسی در ارتقای کیفیت گزارشگری مالی بانک‌ها دارد و نیازمند بررسی دقیق در پژوهش حاضر است.

پژوهش‌های اخیر در زمینه حسابداری خلاق و نقش کمیته حسابرسی نشان می‌دهند که ویژگی‌های اعضای هیئت مدیره و کمیته حسابرسی می‌توانند اثر قابل توجهی بر شیوه‌های حسابداری خلاقانه و کیفیت گزارشگری مالی داشته باشند. برای مثال، بالا و همکاران (۲۰۲۴) نشان داده‌اند که شایستگی اعضای زن هیئت مدیره، پس از کنترل سوگیری‌های اندازه‌گیری، خطاهای تخمین، اثرات درون‌زایی و بحران‌های مالی، به‌طور قابل توجهی احتمال کاهش استفاده از شیوه‌های حسابداری خلاقانه را افزایش می‌دهد. همچنین، وجود مدیران زن در کمیته حسابرسی به محدود شدن حسابداری خلاقانه کمک می‌کند و حضور مدیران مستقل، مدیران با تخصص

مالی و مدیران حقوقی در کمیته حسابرسی نیز احتمال اجرای شیوه‌های حسابداری خلافانه را کاهش می‌دهد. نتایج پژوهش همچنین نشان داد که پیری هیئت مدیره به طور قابل توجهی ارتباط میان ویژگی‌های هیئت مدیره زنانه، کمیته حسابرسی و حسابداری خلافانه را تقویت می‌کند. تحلیل‌های تکمیلی نیز حاکی از آن بود که شرکت‌هایی که حداقل یک مدیر زن در هیئت مدیره دارند، بیشتر از شرکت‌هایی که هیچ مدیر زن ندارند، احتمال کمتری برای اجرای شیوه‌های حسابداری خلافانه نشان می‌دهند. در پژوهش دیگری، آلتایوی (۲۰۲۲) نشان داد که رویه‌های حسابداری خلافانه، در هر یک از اجزای صورت‌های مالی شامل صورت وضعیت مالی، صورت سود و زیان، صورت حقوق صاحبان سهام و صورت جریان نقدی، بر اعتبار گزارش‌های مالی تأثیر معناداری دارند. همچنین مشخص شد که فعالیت مؤثر کمیته حسابرسی می‌تواند این رابطه را تعدیل کند، به گونه‌ای که در صورت حضور کمیته حسابرسی فعال، اثرات منفی حسابداری خلافانه بر اعتبار گزارش‌های مالی کاهش می‌یابد و کیفیت گزارشگری مالی بهبود می‌یابد.

روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش از دیدگاه هدف پژوهش کاربردی، از نظر ماهیت و روش توصیفی-پیمایشی از نوع همبستگی می‌باشد. پژوهش حاضر از لحاظ بعد زمانی داده‌های آن از نوع مقطعی می‌باشند. برای بررسی مبانی نظری و ادبیات پژوهش از مطالعات کتابخانه‌ای و برای آزمون فرضیه‌ها و نتیجه‌گیری از روش میدانی و ابزار پرسشنامه استاندارد استفاده شده است. جامعه آماری در این پژوهش را کارمندان بانک‌های استان یزد تشکیل می‌دهند که برای نمونه‌گیری، از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده و برای تعیین حجم نمونه از فرمول معرفی‌شده برای مدلسازی معادلات ساختاری به صورت رابطه شماره (۱) استفاده شده است (تفتیان و باقی نسب، ۱۴۰۲):

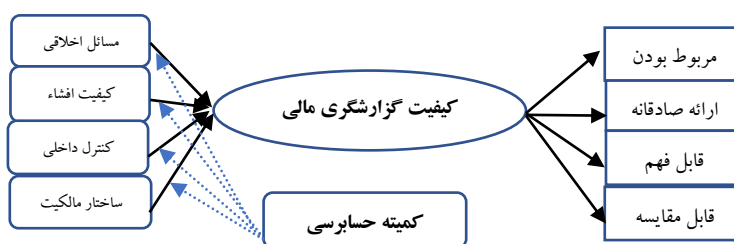
$$\begin{aligned} N &= \max(n_1, n_2) \\ n_1 &= [50(j/k)^2 - 450(j/k) + 1100] \\ n_2 &= [1/2H(A(\pi/6 - B + D) + H + \sqrt{(A(\pi/6 - B + D) + H)^2 + 4AH(\pi/6 + \sqrt{A + 2B - C - 2D}))}] \\ A &= 1 - \rho^2 \\ B &= \arcsin(\rho/2) \\ C &= \arcsin(\rho) \\ D &= A/\sqrt{3 - A} \\ H &= (\delta/(z_{(1-\alpha/2)} - z_{(1-\beta)}))^2 \end{aligned} \quad (1)$$

که در آن، J تعداد متغیرهای مشاهده‌شده (۳۷)، k تعداد متغیرهای پنهان (۵)، ρ ضریب همبستگی برای یک بردار تصادفی نرمال دومتغیره (۰/۸)، δ اندازه اثر پیش‌بینی‌شده (۰/۲)، α نرخ خطای نوع ۱ و β نرخ خطای نوع ۲ است. با توجه به رابطه شماره (۴-۱)، حداقل نمونه ۱۴۰ نفر و بهترین نمونه ۴۲۰ نفر محاسبه شده که در پژوهش حاضر، در نهایت ۳۹۲ پرسشنامه معتبر تکمیل و تحلیل شد. پرسشنامه شامل دو بخش بود: بخش اول شامل سؤالات عمومی مربوط به ویژگی‌های

جمعیت شناختی پاسخ‌دهندگان مانند سن، جنسیت، تحصیلات و سابقه کاری؛ و بخش دوم شامل ۴۵ سؤال تخصصی مرتبط با متغیرهای پژوهش (متغیرهای مستقل، وابسته و تعدیل‌گر) بود. سؤالات تخصصی بر اساس مقاله عابد و همکاران (۲۰۲۲) طراحی و بومی‌سازی شده‌اند. حسابداری خلاق (متغیر مستقل): این متغیر شامل چهار مولفه اصلی است: اخلاق‌مداری، کیفیت افشا، کنترل داخلی و ساختار مالکیت. هر مولفه بر اساس سؤالات مقاله بیس و با مقیاس لیکرت ۵ درجه‌ای (۱ = کاملاً مخالف تا ۵ = کاملاً موافق) اندازه‌گیری شد. بالا بودن نمره هر مولفه نشان‌دهنده شدت بیشتر رویه‌های حسابداری خلاقانه در بانک‌ها است. کیفیت گزارشگری مالی (متغیر وابسته): کیفیت گزارشگری مالی از طریق مولفه‌هایی مانند دقت، شفافیت، قابلیت اتکا و کامل بودن اطلاعات مالی سنجیده شد. سؤالات مربوطه نیز بر اساس مقاله بیس طراحی و با مقیاس لیکرت ۵ درجه‌ای اندازه‌گیری شد. کمیته حسابرسی (متغیر تعدیل‌گر): نقش تعدیل‌کننده کمیته حسابرسی بر رابطه بین حسابداری خلاق و کیفیت گزارشگری مالی از طریق سه ویژگی کلیدی بررسی شد: استقلال کمیته، تخصص اعضا و سطح فعالیت و نظارت کمیته. پاسخ‌ها نیز با مقیاس لیکرت ۵ درجه‌ای سنجیده شد، به نحوی که نمره بالاتر نشان‌دهنده عملکرد قوی‌تر کمیته است. روایی پرسشنامه از طریق نظر کارشناسان حوزه حسابداری و مالی (۱۰ خبره) تأیید شد. پایایی ابزار اندازه‌گیری نیز با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ ارزیابی گردید و تمام مقادیر به بالاتر از ۰.۷ رسید که نشان‌دهنده قابلیت اطمینان مناسب پرسشنامه است.

مدل مفهومی پژوهش

چارچوب مفهومی پژوهش حاضر شامل یک متغیر مستقل، «حسابداری خلاق»، یک متغیر تعدیل‌کننده، «کمیته حسابرسی» و یک متغیر وابسته، «کیفیت گزارشگری مالی» است، همانطور که در شکل ۱ نشان داده شده است.

شکل ۱: مدل مفهومی پژوهش

یافته‌های پژوهش

اطلاعات توصیفی متغیرهای پژوهش

جدول (۱) اطلاعات توصیفی متغیرهای پژوهش را نشان می‌دهد.

جدول ۱: شاخص‌های توصیف داده برای متغیرهای پژوهش

میانگین	انحراف معیار	چولگی	کشدگی	مینیمم	ماکزیمم
۳/۷۱	۰/۸۰	-۰/۶۶	۰/۷۹	۱/۰۰	۵/۰۰
۳/۶۹	۰/۷۳	-۰/۴۲	۰/۱۳	۱/۶۰	۵/۰۰
۴/۱۷	۰/۵۴	-۰/۴۸	۰/۰۶	۲/۶۰	۵/۰۰
۳/۴۳	۰/۸۵	-۰/۴۶	۰/۲۵	۱/۰۰	۵/۰۰
۳/۵۵	۰/۶۷	-۰/۵۲	۰/۵۴	۱/۶۰	۵/۰۰
۳/۳۹	۰/۷۹	-۰/۴۶	۰/۴۴	۱/۰۰	۵/۰۰
۳/۵۳	۰/۷۹	-۰/۶۷	۰/۷۰	۱/۰۰	۵/۰۰
۳/۱۷	۰/۸۰	۰/۰۲	-۰/۶۳	۱/۲۰	۵/۰۰
۳/۱۸	۰/۶۶	۰/۱۶	-۰/۳۱	۱/۶۰	۵/۰۰

اصلی‌ترین شاخص مرکزی، میانگین است که نشان‌دهنده نقطه تعادل و مرکز ثقل توزیع است و شاخص خوبی برای نشان دادن مرکزیت داده‌هاست. برای مثال مقدار میانگین برای متغیر کمیت حسابرسی برابر با ۳/۷۱ (از بازه ۱ تا ۵، خیلی کم تا خیلی زیاد) می‌باشد که بیشتر از مقدار متوسط یعنی ۳ می‌باشد. به طور کلی پارامترهای پراکندگی، معیاری برای تعیین میزان پراکندگی از یکدیگر یا میزان پراکندگی آنها نسبت به میانگین است. از مهم‌ترین پارامترهای پراکندگی، انحراف معیار است. در بین متغیرها کیفیت افشاء دارای کمترین پراکندگی پاسخ، و متغیر کنترل داخلی بیشترین میزان پراکندگی را دارا می‌باشند.

آمار استنباطی

بررسی نرمال بودن داده‌ها

جهت آزمون نرمال بودن متغیرها از آزمون کولموگروف - اسمیرنوف استفاده می‌شود. فرض صفر در این آزمون نرمال بودن متغیرها می‌باشد. اگر سطح معنی‌داری بیشتر از ۰/۰۵ باشد فرض صفر پذیرفته می‌شود و متغیر نرمال است. نتایج این آزمون برای متغیرها در جدول (۲) ارائه شده است.

جدول ۲: خلاصه نتایج بررسی نرمال بودن داده‌ها

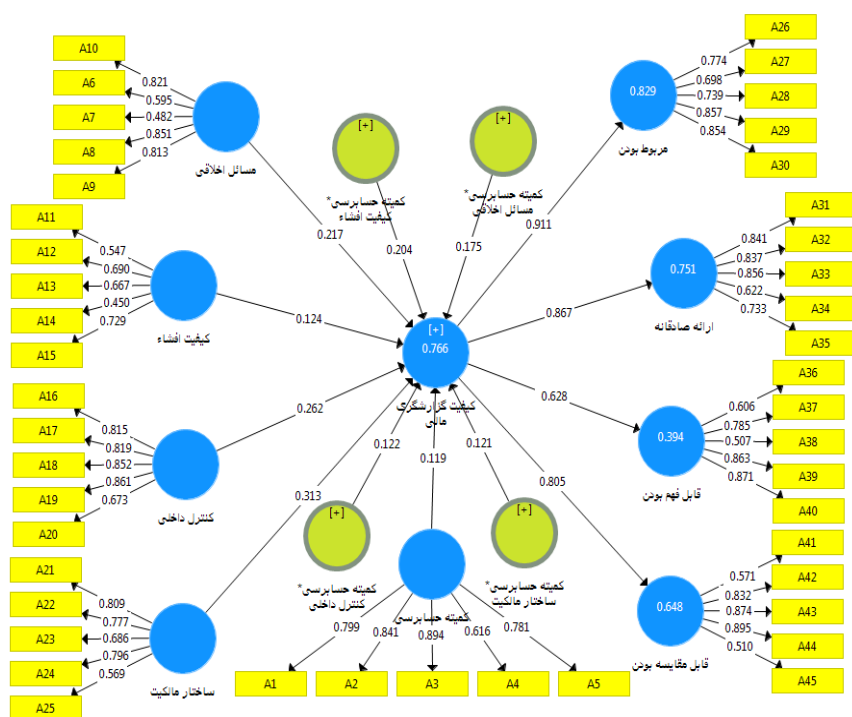
متغیرها	Z کولموگروف - اسمیرنوف	سطح معناداری
کمیت حسابرسی	۱/۰۱۵	۰/۲۵۴
مسائل اخلاقی	۱/۱۰۸	۰/۱۷۲
کیفیت افشاء	۱/۳۷۱	۰/۰۴۷
کنترل داخلی	۰/۹۹۵	۰/۲۷۵

۰/۰۵۱	۱/۳۵۵	ساختر مالکیت
۰/۰۸۵	۱/۲۵۸	مربوط بودن
۰/۰۴	۱/۳۹۸	ارائه صادقانه
۰/۱۰۷	۱/۲۱	قابل فهم بودن
۰/۱۵۵	۱/۱۳۱	قابل مقایسه بودن

جدول (۲) نشان می دهد که برخی متغیرهای پژوهش از توزیع نرمال بودن برخوردار نیستند. با وجود برقرار نبودن پیش فرض نرمال بودن داده ها می توان از روش SEM برای تجزیه و تحلیل اطلاعات استفاده نمود.

بررسی مدل پژوهش

قبل از پرداختن به آزمون مدل و فرضیه های پژوهش با استفاده از روش تحلیل عاملی تاییدی مرتبه دوم، قابلیت اندازه گیری متغیرهای پژوهش توسط سوالات پرسشنامه مورد سنجش قرار می گیرد. شکل (۲) نشان دهنده مدل پژوهش با ضرایب و بار عاملی سوالات است.

شکل ۲: مدل پژوهش با استاندارد به ضرایب

تحلیل پایایی

در روش PLS به جای بررسی پایایی کل پرسشنامه (و تبع آن کل مدل)، پایایی تک تک متغیرهای پنهان موجود در مدل پژوهش محاسبه می شود. برای بررسی پایایی متغیرهای پنهان پژوهش از شاخص پایایی ترکیبی و شاخص آلفای کرونباخ استفاده می شود شاخص آلفای کرونباخ به متغیرهای مربوطه به اندازه گیری یک سازه وزن یکسانی می دهد، در صورتی که شاخص پایایی ترکیبی به متغیرهای مورد استفاده در محاسبه پایایی سازه، اوزان متفاوت (متناسب با بارعاملی متغیرها) قائل شده و به این دلیل ضریب پایایی را منطقی تر محاسبه می کنند لذا این شاخص بر شاخص آلفای کرونباخ برتری دارد. پایایی ترکیبی و آلفای کرونباخ متغیرهای پژوهش در جدول شماره (۳) آمده است.

جدول ۳: پایایی متغیرهای پژوهش

نام متغیر	آلفای کرونباخ	پایایی ترکیبی	نتیجه
ارائه صادقانه	۰/۸۳۸	۰/۸۸۷	پایایی متغیر مناسب است
ساختار مالکیت	۰/۷۸۵	۰/۸۵۱	پایایی متغیر مناسب است
قابل فهم بودن	۰/۷۸۰	۰/۸۵۴	پایایی متغیر مناسب است
قابل مقایسه بودن	۰/۶۵۰	۰/۷۶۶	پایایی متغیر مناسب است
مربوط بودن	۰/۸۴۵	۰/۸۹۰	پایایی متغیر مناسب است
مسائل اخلاقی	۰/۷۶۳	۰/۸۴۴	پایایی متغیر مناسب است
کمیت حساسی	۰/۸۴۸	۰/۸۹۲	پایایی متغیر مناسب است
کنترل داخلی	۰/۸۶۳	۰/۹۰۲	پایایی متغیر مناسب است
کیفیت افشاء	۰/۶۳۹	۰/۷۵۵	پایایی متغیر مناسب است
کیفیت گزارشگری مالی	۰/۸۰۳	۰/۷۳۹	پایایی متغیر مناسب است

با توجه به میزان پایایی مولفه های استخراج شده همان گونه که مشاهده می شود میزان پایایی مولفه ها از میزان ۰/۷۰ بیشتر یا حدود این مقدار می باشد، در نتیجه متغیرها از پایایی قابل قبولی برخوردار هستند.

تحلیل روایی

روایی همگرا

معیار میانگین واریانس استخراجی نشان دهنده میانگین واریانس به اشتراک گذاشته شده بین هر سازه با شاخص های خود است. به بیان ساده تر AVE میزان همبستگی یک سازه با شاخص های خود را نشان می دهد که هرچه این همبستگی بیشتر باشد، برازش نیز بیشتر است (بارکلی، ۱۹۹۵). فورنل و لارکر (۱۹۸۱) مقدار بحرانی را عدد ۰/۵ معرفی کرده اند. مقدار AVE برای همه

متغیرها بالای ۰/۵ یا حدود این مقدار است. اطلاعات جدول (۴) که خروجی حاصل از اجرای مدل را نشان می دهد که در مجموع روایی همگرایی خوب برای تمام متغیرهای مرتبه اول حاصل گشته است.

جدول ۳: متوسط واریانس استخراجی متغیرهای پنهان مرتبه اول

نام متغیر	مقدار AVE	نتیجه
ارائه صادقانه	۰/۶۱۳	همگرایی خوب
ساختار مالکیت	۰/۵۳۷	همگرایی خوب
قابل فهم بودن	۰/۵۴۹	همگرایی خوب
قابل مقایسه بودن	۰/۵۶۸	همگرایی خوب
مربوط بودن	۰/۶۱۹	همگرایی خوب
مسائل اخلاقی	۰/۵۲۹	همگرایی خوب
کمیته حسابرسی	۰/۶۲۷	همگرایی خوب
کنترل داخلی	۰/۶۵۱	همگرایی خوب
کیفیت افشاء	۰/۴۴۰	همگرایی خوب
کیفیت گزارشگری مالی	۰/۵۳۷	همگرایی خوب

روایی واگرا

برای بررسی روایی واگرا از ماتریس همبستگی و ماتریس فورنل-لارکر استفاده می شود. ضرایب همبستگی بین متغیرها کوچکتر از اعداد مندرج در قطر اصلی باشد، روایی واگرا مورد تأیید قرار می گیرد. با توجه به نتایج، این موضوع در ماتریس های همبستگی و فورنل-لارکر صادق است و روایی واگرا تأیید می شود.

جدول ۴: ماتریس فورنل-لارکر

ارائه صادقانه	ساختار مالکیت	قابل فهم بودن	قابل مقایسه بودن	مربوط بودن	مسائل اخلاقی	کمیته حسابرسی	کنترل داخلی	کیفیت افشاء	کیفیت گزارشگری مالی
ارائه صادقانه	۰/۷۸۳								
ساختار مالکیت	۰/۶۳۴	۰/۷۳۳							
قابل فهم بودن	-۰/۳۵۲	-۰/۲۶۰	۰/۷۴۱						
قابل مقایسه بودن	۰/۵۶۷	۰/۴۷۰	-۰/۶۸۳	۰/۷۵۴					

مربوط بودن	۰/۷۸۲	۰/۶۴۹	-۰/۴۱۸	۰/۶۴۱	۰/۷۸۷				
مسائل اخلاقی	۰/۶۷۵	۰/۵۵۹	-۰/۲۸۵	۰/۴۲۸	۰/۷۴۱	۰/۷۲۸			
کمیت حسابرسی	۰/۶۵۲	۰/۵۱۶	-۰/۲۶۷	۰/۴۳۱	۰/۷۶۵	۰/۶۸۴	۰/۷۹۲		
کنترل داخلی	۰/۶۲۲	۰/۵۸۵	-۰/۳۰۷	۰/۴۸۲	۰/۷۵۱	۰/۶۸۸	۰/۷۱۴	۰/۸۰۷	
کیفیت افشاء	۰/۵۰۸	۰/۴۶۳	-۰/۲۳۹	۰/۳۲۹	۰/۵۷۷	۰/۵۹۸	۰/۵۳۵	۰/۵۰۸	۰/۶۶۳
کیفیت گزارشگری مالی	۰/۷۶۶	۰/۷۰۹	-۰/۶۲۸	۰/۷۰۵	۰/۷۱۱	۰/۶۴۸	۰/۷۳۰	۰/۷۶۴	۰/۵۹۷
									۰/۵۹۱

طبق مندرجات جدول ۴ به عقیده فورنل و لارکر (۱۹۸۱) برای بررسی روایی واگرا به وسیله ماتریس صورت می‌پذیرد که یک مؤلفه در مقایسه با سایر مؤلفه‌ها، باید تمایز و تفکیک بیشتری را در بین مشاهده پذیرهای (سؤالات) خودش داشته باشد تا بتوان گفت مؤلفه مدنظر روایی واگرا بالایی دارد. در روایی واگرا به دنبال پاسخگویی به این سؤال هستیم که تا چه حد یک عامل در رقابت با عامل‌های خارجی، نامرتب و محاسبه نشده می‌تواند واریانس مجموعه‌ای سؤالات را تبیین کند؟ اگر عاملی بیشترین مقدار از واریانس درون مجموعه‌ای سؤالات را برآورد کند و در واقع، با عامل‌های نامرتب همبستگی کمتری نشان دهد، دارای روایی واگرا است به عبارت دیگر، جذر روایی همگرا هر مؤلفه بیشتر از حداکثر همبستگی آن مؤلفه با مؤلفه‌های دیگر باشد (اعداد روی قطر جدول ۴) (فورنل و لارکر، ۱۹۸۱)؛ که اعداد مندرج نشان از روایی واگرایی مناسبی در روش فورنل و لارکر می‌باشد.

روایی مدل

یکی از مهم ترین موضوعات بحث برانگیز در ادبیات مدل های ترکیبی، ارزیابی روایی آن هاست. برخی پژوهشگران ادعا می کنند هیچ ابزار کمی با کیفیتی برای ارزیابی تناسب شاخص های ترکیبی وجود ندارد. دیگران هم به دلیل آنکه انتخاب شاخص های ترکیبی، معنای مفهومی سازه ها را تعیین می کند، قابلیت رویه های آماری را در این خصوص محدود می دانند. روایی سازه در قلب هر فرآیند علمی واقع است. این روایی به این پرسش پاسخ می دهد که ابزار طراحی شده چه چیزی را اندازه گیری می کند. برای روایی سازه وجود این سازگاری ضروری اما ناکافی

است. به عبارت بهتر، برای آنکه یک سنجه روایی سازه داشته باشد، پژوهشگر باید دو کار انجام بدهد: الف) درجه همبستگی هر سنجه را با سایر سنجه‌های مشخص کند و ب) تعیین کند که آیا سنجه مذکور مطابق انتظار عمل می‌کند یا نه. برای مقایسه میزان همبستگی سنجه با سنجه‌های دیگر از روایی همگرا و افتراقی استفاده شد و نتایج از آن حاکی بود که روایی پرسشنامه مورد قبول است.

ارزیابی مدل ساختاری (مدل درونی) ضرایب تعیین (R2)

ضرایب تعیین معیاری است که برای متصل کردن بخش اندازه‌گیری و بخش ساختاری مدل سازی معادلات ساختاری به کار می‌رود و نشان از تأثیری دارد که یک متغیر برون‌زا بر یک متغیر درون‌زا می‌گذارد. نکته‌ی مهم در رابطه با این معیار آن است که مقدار ضرایب تعیین تنها برای سازه‌های درون‌زای (وابسته) مدل محاسبه می‌گردد و در مورد سازه‌های برون‌زا، مقدار این معیار صفر است. چن (۱۹۹۸) سه مقدار ۰/۱۹، ۰/۳۳ و ۰/۶۷ را به عنوان مقدار ملاک برای مقادیر ضعیف، متوسط و قوی ضرایب تعیین معرفی می‌کند.

جدول ۵: ضرایب معنادار R2 متغیرهای وابسته پژوهش

نام متغیر	معیار R ²
ارائه صادقانه	۰/۷۵۱
قابل فهم بودن	۰/۳۹۴
قابل مقایسه بودن	۰/۶۴۸
مربوط بودن	۰/۸۲۹
کیفیت گزارشگری مالی	۰/۷۵۸

اطلاعات جدول شماره ۵ نشان می‌دهد که ضریب تعیین متغیرهای وابسته حدود مقدار قوی

می‌باشد که حاکی از برازش قوی مدل ساختاری دارد.

ضریب مسیر

هر ضریب مسیر در مدل ساختاری PLS را می‌توان معادل یک ضریب بتای استاندارد شده در رگرسیون کمترین مربعات در نظر گرفت. مسیرهای ساختاری که علامت آن‌ها موافق با علامت جبری فرض‌های پیشین است، یک اعتبار تجربی بخشی به مفروضات تئوریک در مورد روابط بین متغیرهای مکنون ارائه می‌دهند. مسیرهایی که علامت جبری آن‌ها برخلاف انتظار است، فرضیات شکل گرفته قبلی را تأیید نمی‌کنند. ابتدا باید مسیرهای مستقیم فرضیه سازی شده را ارزیابی و سپس سایر تحلیل‌ها شامل اثرات میانی و تعدیلی را دنبال شود. مقدار ضرایب مسیر در مدل مورد بررسی به صورت زیر است:

جدول ۶: برآورد ضرایب مدل

رابطه بین متغیرها	ضریب اثر	آماره t	سطح معناداری	وجود رابطه
ساختار مالکیت -> کیفیت گزارشگری مالی	۰/۳۱۳	۵/۳۲۸	۰/۰۰۰	رابطه دارد
مسائل اخلاقی -> کیفیت گزارشگری مالی	۰/۲۱۷	۳/۱۸۶	۰/۰۰۲	رابطه دارد
کمیته حسابرسی -> کیفیت گزارشگری مالی	۰/۱۱۹	۲/۰۱۷	۰/۰۴۴	رابطه دارد
کمیته حسابرسی * ساختار مالکیت -> کیفیت گزارشگری مالی	۰/۱۲۱	۲/۴۶۴	۰/۰۱۵	رابطه دارد
کمیته حسابرسی * مسائل اخلاقی -> کیفیت گزارشگری مالی	۰/۱۷۵	۲/۲۵۲	۰/۰۲۰	رابطه دارد
کمیته حسابرسی * کنترل داخلی -> کیفیت گزارشگری مالی	۰/۱۲۲	۲/۴۴۲	۰/۰۱۵	رابطه دارد
کمیته حسابرسی * کیفیت افشاء -> کیفیت گزارشگری مالی	۰/۲۰۴	۲/۰۸۹	۰/۰۳۹	رابطه دارد
کنترل داخلی -> کیفیت گزارشگری مالی	۰/۲۶۲	۳/۷۱۵	۰/۰۰۰	رابطه دارد
کیفیت افشاء -> کیفیت گزارشگری مالی	۰/۱۲۴	۲/۰۷۴	۰/۰۳۹	رابطه دارد

شاخص های کیفیت

مقادیر پیش بینی

جدول ۷: نتایج برازش مدل در نرم افزار SmartPLS: قدرت پیش بینی

متغیرها	قدرت پیش بینی		
	SSO	SSE	$Q^2 = 1 - SSE/SSO$
ارائه صادقانه	۹۵۵/۰۰۰	۵۴۵/۲۱۷	۰/۴۲۹
ساختار مالکیت	۹۵۵/۰۰۰	۹۵۵/۰۰۰	-
قابل فهم بودن	۹۵۵/۰۰۰	۷۶۷/۹۶۳	۰/۱۹۶
قابل مقایسه بودن	۹۵۵/۰۰۰	۶۴۰/۴۷۹	۰/۳۲۹
مربوط بودن	۹۵۵/۰۰۰	۴۹۸/۶۳۶	۰/۴۷۸
مسائل اخلاقی	۹۵۵/۰۰۰	۹۵۵/۰۰۰	-
کمیته حسابرسی	۹۵۵/۰۰۰	۹۵۵/۰۰۰	-
کنترل داخلی	۹۵۵/۰۰۰	۹۵۵/۰۰۰	-
کیفیت افشاء	۷۶۴/۰۰۰	۷۶۴/۰۰۰	-
کیفیت گزارشگری مالی	۵/۵۳۹/۰۰۰	۴/۱۸۷/۱۶۷	۰/۲۴۴

با توجه به جدول بالا، مقدار قدرت پیش بینی بدست آمده که ضریب مناسبی است و مقدار نیکویی برازش بدست آمده از ضریب مطلوبی برخوردار است که مقادیر بدست آمده از مطلوبیت کلی مدل حکایت دارد.

مقادیر شاخص Q^2

استون و گیرز (۱۹۷۵)، معتقدند مدل‌هایی که داری برازش بخش ساختاری قابل قبولی هستند، باید قابلیت پیش‌بینی شاخص‌های مربوط به سازه‌های درون‌زای مدل را داشته باشند. بدین معنی که اگر در یک مدل، روابط بین سازه‌ها به درستی تعریف شده باشند، سازه‌ها قادر خواهند بود تا تأثیر کافی بر شاخص‌های یکدیگر گذاشته و از این راه فرضیه‌ها به درستی تأیید شوند. در صورتی که مقدار Q^2 در مورد یک سازه درون‌زا صفر یا کمتر از صفر شود، نشان از آن دارد که روابط بین سازه‌های دیگر مدل و آن سازه‌ی درون‌زا به خوبی تبیین نشده است و در نتیجه مدل احتیاج به اصلاح دارد.

جدول ۸: معیار Q^2 متغیرهای درون‌زای پژوهش

متغیرهای درون‌زا	معیار Q^2
ارائه صادقانه	۰/۴۲۹
قابل فهم بودن	۰/۱۹۶
قابل مقایسه بودن	۰/۳۲۹
مربوط بودن	۰/۴۷۸
کیفیت گزارشگری مالی	۰/۲۴۴

از آنجاییکه مقادیر مربوط به Q^2 برای متغیرهای درون‌زا مقدار مثبتی شد بنابراین نشان از قدرت پیش‌بینی قوی مدل در خصوص سازه‌های پژوهش دارد و برازش مدل ساختاری بار دیگر تأیید می‌شود.

معیار نیکویی برازش

مدل کلی شامل هر دو بخش مدل اندازه‌گیری و ساختاری می‌شود و با تأیید برازش آن، بررسی برازش در یک مدل کامل می‌شود. برای بررسی برازش مدل کلی از معیار نیکویی برازش (GOF) استفاده شده است.

جدول ۹: مقادیر لازم برای ارزیابی معیار GOF

متغیرهای درون‌زا	معیار R^2	مقادیر اشتراکی
ارائه صادقانه	۰/۷۵۱	۰/۴۱۷
ساختار مالکیت	-	۰/۳۱۸
قابل فهم بودن	۰/۳۴۹	۰/۳۴۲
قابل مقایسه بودن	۰/۶۴۸	۰/۳۷۲
مربوط بودن	۰/۸۲۹	۰/۴۲۳
کمیته حسابرسی	-	۰/۳۱۶
مسائل اخلاقی	-	۰/۴۳۷
کنترل داخلی	-	۰/۴۶۱
کیفیت افشاء	-	۰/۱۱۰

کیفیت گزارشگری مالی	۰/۷۵۸	۰/۲۹۴
میانگین	۰/۶۷۶	۰/۳۴۹
$GOF = \sqrt{((Communalities) \cdot (R^2))} = 0/468$		

وتلس و همکاران (۲۰۰۹)، سه مقدار ۰/۰۱، ۰/۲۵ و ۰/۳۶ را به عنوان مقادیر ضعیف، متوسط و قوی برای GOF معرفی کرده اند و اطلاعات جدول ۹ نشان می دهد که GOF محاسبه شده برای پژوهش ۰/۴۸۶ است که برازش قوی مدل پژوهش را مشخص می کند.

جدول ۱۰: برآورد ضرایب فرضیه های پژوهش

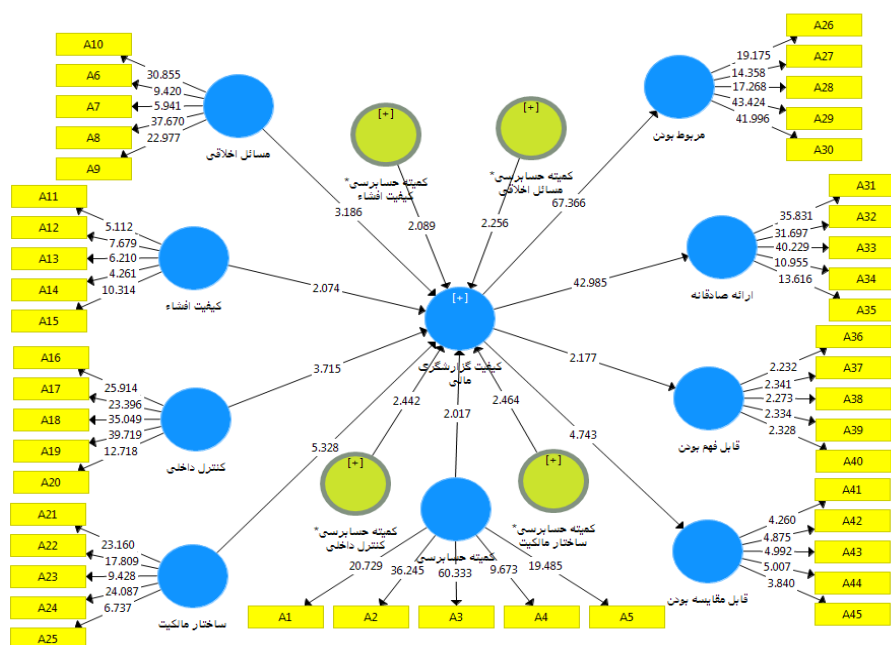
فرضیه	رابطه بین متغیرها	ضریب اثر	آماره t	سطح معناداری
فرضیه ۱	مسائل اخلاقی ← کیفیت گزارشگری مالی	۰/۲۱۷	۳/۱۸۶	۰/۰۰۲
فرضیه ۲	کیفیت افشا ← کیفیت گزارشگری مالی	۰/۱۲۴	۲/۰۷۴	۰/۰۳۹
فرضیه ۳	کنترل داخلی ← کیفیت گزارشگری مالی	۰/۲۶۲	۳/۷۱۵	۰/۰۰۰
فرضیه ۴	ساختار مالکیت ← کیفیت گزارشگری مالی	۰/۳۱۳	۵/۳۲۸	۰/۰۰۰
فرضیه ۵	مسائل اخلاقی * کمیته حسابرسی ← کیفیت گزارشگری مالی	۰/۱۷۵	۲/۲۵۶	۰/۰۲۰
فرضیه ۶	کیفیت افشا * کمیته حسابرسی ← کیفیت گزارشگری مالی	۰/۲۰۴	۲/۰۸۹	۰/۰۳۹
فرضیه ۷	کنترل داخلی * کمیته حسابرسی ← کیفیت گزارشگری مالی	۰/۱۲۲	۲/۴۴۲	۰/۰۱۵
فرضیه ۸	ساختار مالکیت * کمیته حسابرسی ← کیفیت گزارشگری مالی	۰/۱۲۱	۲/۴۶۴	۰/۰۱۵

در تمامی فرضیه ها در سطح اطمینان ۹۵٪ با توجه به کمتر بودن سطح معناداری از پنج صدم با فرض ثابت بودن سایر عوامل می توان اینگونه بیان نمود که مسائل اخلاقی بر کیفیت گزارشگری مالی تأثیر معناداری دارد. در نتیجه فرضیه اول پذیرفته می شود. همچنین با توجه به اینکه میزان ضریب تأثیر مسائل اخلاقی بر کیفیت گزارشگری مالی مثبت و برابر است با ۰/۲۱۷، نتیجه می شود مسائل اخلاقی بر کیفیت گزارشگری مالی تأثیر مثبت و معناداری دارد. کیفیت افشا بر کیفیت گزارشگری مالی تأثیر معناداری دارد. در نتیجه فرضیه دوم پذیرفته می شود. همچنین با توجه به اینکه میزان ضریب تأثیر کیفیت افشا بر کیفیت گزارشگری مالی مثبت و برابر است با ۰/۱۲۴، نتیجه می شود کیفیت افشا بر کیفیت گزارشگری مالی تأثیر مثبت و معناداری دارد. کنترل داخلی بر کیفیت گزارشگری مالی تأثیر معناداری دارد. در نتیجه فرضیه سوم پذیرفته می شود. همچنین با توجه به اینکه میزان ضریب تأثیر کنترل داخلی بر کیفیت گزارشگری مالی مثبت و برابر است با ۰/۲۶۲، نتیجه می شود کنترل داخلی بر کیفیت گزارشگری مالی تأثیر مثبت و معناداری دارد. همچنین می توان اینگونه بیان نمود که ساختار مالکیت بر کیفیت گزارشگری مالی تأثیر معناداری دارد. در نتیجه فرضیه چهارم پذیرفته می شود. همچنین با توجه به اینکه میزان ضریب تأثیر ساختار

مالکیت بر کیفیت گزارشگری مالی مثبت و برابر است با ۰/۳۱۳، نتیجه می شود ساختار مالکیت بر کیفیت گزارشگری مالی تأثیر مثبت و معناداری دارد. کمیته حسابرسی بر رابطه بین مسائل اخلاقی، کیفیت افشاء و کیفیت گزارشگری مالی تأثیر معناداری دارد. در نتیجه فرضیه پنجم و ششم پذیرفته می شود. با فرض ثابت بودن سایر عوامل می توان اینگونه بیان نمود که کمیته حسابرسی بر رابطه بین کنترل داخلی، ساختار مالکیت و کیفیت گزارشگری مالی تأثیر معناداری دارد. در نتیجه فرضیه هفتم و هشتم پذیرفته می شود.

نمودار در حالت t

شکل (۳) مدل را در حالت اعداد t نشان می دهد.

شکل ۳: مدل پژوهش همراه با مقادیر t-values

بحث و نتیجه گیری

کیفیت گزارشگری مالی در بانک‌های تجاری به عنوان رکن اساسی شفافیت اقتصادی و مدیریت ریسک، اهمیت زیادی در تصمیم‌گیری سرمایه‌گذاران، سهامداران، نهادهای نظارتی و سایر ذی‌نفعان دارد. یافته‌های پژوهش حاضر نشان می‌دهد که عوامل اخلاقی، کیفیت افشاء، کنترل داخلی و ساختار مالکیت به‌طور معنادار بر کیفیت گزارشگری مالی تأثیر می‌گذارند و نقش تعدیل‌کننده کمیته حسابرسی در تقویت این روابط برجسته است. تحلیل داده‌ها نشان داد که رعایت اصول اخلاقی با بیشترین ضریب اثر، عامل اصلی ارتقای کیفیت گزارشگری مالی است و

ضرورت تقویت فرهنگ اخلاق حرفه‌ای در تمامی سطوح بانک‌های ایرانی، از جمله مدیریت ارشد و کارکنان حسابداری، برای جلوگیری از دستکاری سود و تحریف اطلاعات مالی، کاملاً مشهود است؛ این یافته با مطالعات اخیر در بانک‌های ایرانی و منطقه‌ای (ایمنی و سیدنژاد فهیم، ۱۴۰۳؛ سالم، ۲۰۱۹) همسو است و نشان می‌دهد محیط اخلاقی مناسب مانع بروز حسابداری خلاق و رفتارهای غیراخلاقی می‌شود. کیفیت افشا با تأثیر مثبت و معنادار، هرچند کمتر از اخلاق، نقش مؤثری در کاهش عدم تقارن اطلاعاتی و افزایش اعتماد سرمایه‌گذاران دارد و ضرورت تدوین استانداردهای دقیق افشا، آموزش مستمر نیروی انسانی و استفاده از فناوری‌های نوین مانند XBRL برای ارتقای شفافیت اطلاعات مالی را نشان می‌دهد (تفتیان، ۱۴۰۳؛ آلتایوی، ۲۰۲۲). کنترل داخلی نیز با ضریب اثر قابل توجه، تضمین‌کننده صحت داده‌ها و کاهش خطاها و تخلفات گزارشگری مالی است؛ یافته‌ها نشان می‌دهد که بانک‌های ایرانی با بهبود فرآیندهای کنترل داخلی و آموزش کارکنان می‌توانند اثرات سوء احتمالی حسابداری خلاق را کاهش دهند (براوایلر و همکاران، ۲۰۱۹؛ روزیدی و همکاران، ۲۰۱۵). ساختار مالکیت با تأثیر مثبت بر کیفیت گزارشگری مالی اهمیت ترکیب مالکیتی مناسب، مشارکت سهامداران نظارتی و تقویت مکانیسم‌های کنترل خارجی را برجسته می‌کند؛ اصلاح ساختار مالکیت و تمرکز بر تنوع مدیریتی و حضور نمایندگان مستقل می‌تواند شفافیت و قابلیت اعتماد گزارش‌ها را افزایش دهد (ناگاتا و نگوین، ۲۰۱۷؛ کائو و همکاران، ۲۰۱۹). یافته‌ها همچنین نشان داد که کمیته حسابرسی با ایفای نقش مستقل، تخصصی و فعال، رابطه بین عوامل کلیدی و کیفیت گزارشگری مالی را تقویت کرده و از بروز حسابداری خلاق جلوگیری می‌کند؛ اهمیت این نهاد نظارتی در شرایط بانک‌های ایرانی که گاهی نظارت کمیته محدود است، کاملاً مشهود است و مطابق با پژوهش‌های خارجی و داخلی اخیر (بالا و همکاران، ۲۰۲۴؛ دی ژسوس و همکاران، ۲۰۲۰) است. در نتیجه، تقویت استقلال، تخصص و ظرفیت‌های کمیته حسابرسی، همراه با آموزش و به‌کارگیری فناوری‌های پیشرفته برای پایش گزارشگری مالی، می‌تواند اثرات منفی حسابداری خلاق و ضعف‌های گزارشگری را کاهش دهد. علاوه بر این، تحلیل یافته‌ها نشان می‌دهد که اختلافات جزئی در میزان تأثیر هر عامل ممکن است ناشی از ویژگی‌های اقتصادی، نظارتی و سازمانی بانک‌های ایرانی، از جمله اندازه بانک، تمرکز مالکیت و فشارهای محیطی باشد و نیازمند بررسی‌های دقیق‌تر در پژوهش‌های آتی است. بر اساس نتایج، پیشنهاد‌های کاربردی شامل توسعه و تقویت فرهنگ اخلاق حرفه‌ای، ارتقای کیفیت افشا و شفافیت اطلاعات مالی از طریق استانداردسازی و آموزش،

تقویت سیستم‌های کنترل داخلی و بهره‌گیری از فناوری‌های نوین، اصلاح و تنوع‌بخشی ساختار مالکیت و تضمین استقلال و تخصص کمیته حسابرسی است. از منظر پژوهشی، توصیه می‌شود تحقیقات آینده نقش عوامل فرهنگی، رفتاری و فناوری‌های نوین مالی، از جمله بانکداری دیجیتال و ابزارهای تحلیلی پیشرفته، بر کیفیت گزارشگری مالی و عملکرد کمیته حسابرسی و کنترل‌های داخلی را بررسی کنند، همچنین تحلیل تفاوت‌های منطقه‌ای و تأثیر متغیرهای اقتصادی کلان بر کیفیت گزارشگری بانک‌ها می‌تواند تعمیم‌پذیری و کاربردپذیری یافته‌ها را افزایش دهد. محدودیت‌های پژوهش حاضر شامل تمرکز بر بانک‌های تجاری ایرانی، استفاده از داده‌های پرسشنامه‌ای خوداظهاری و امکان سوگیری پاسخ‌دهندگان است؛ بنابراین پژوهش‌های آتی می‌توانند با استفاده از داده‌های واقعی مالی، نمونه‌های گسترده‌تر و رویکردهای چندمرکزی، اعتبار یافته‌ها را افزایش دهند و چارچوب‌های عملیاتی و سیاست‌گذاری به‌روزتری برای ارتقای کیفیت گزارشگری مالی ارائه کنند. به طور کلی، این پژوهش ضمن تأیید یافته‌های پیشین و مبانی نظری، اهمیت تعاملی کمیته حسابرسی با عوامل اصلی کیفیت گزارشگری مالی را در بانک‌های ایرانی برجسته کرده و راهبردهای عملی و پژوهشی مؤثری برای افزایش شفافیت، اعتماد و قابلیت اتکای گزارش‌های مالی ارائه می‌دهد، به گونه‌ای که می‌تواند به عنوان مرجعی کاربردی برای مدیران و سیاست‌گذاران بانکی در بهبود ساختار حاکمیت شرکتی و کاهش ریسک حسابداری خلایق مورد استفاده قرار گیرد.

سپاسگزاری

نویسندگان پژوهش بر خود واجب می‌دانند از همکاری و مساعدت تمامی کسانی که در تکمیل پرسش‌نامه‌ها و مراحل اجرایی این پژوهش ما را یاری نموده‌اند، صمیمانه سپاسگزاری نمایند.

منابع

فارسی

- ایمنی، محسن و سیدنژاد فهیم، سید رضا (۱۴۰۳). واکاوی نقش مسئولیت اجتماعی بر ارتباط حسابداری خلایق و کیفیت گزارشگری مالی، *مجله حسابداری مدیریت*، ۱۷(۶۲)، ۸۴-۹۹.
- تفتیان، اکرم (۱۴۰۳). بررسی رابطه بین کیفیت حسابرسی و استراتژی حسابداری خلایق با استفاده از مدل پویا. *ابتکار و خلاقیت در علوم انسانی*، ۳(۱۴)، ۲۱۲-۲۳۲.

تفتیان، اکرم و باقی نسب، فرزاد. (۱۴۰۲). بررسی رابطه سواد مالی و مزیت رقابتی در شرکت های کوچک و متوسط (SMEs) با تاکید بر استراتژی کاهش ریسک تجاری، نشریه توسعه و سرمایه، ۸(۱)، ۱۶۷-۱۸۷.

تفتیان، اکرم؛ منصوری محمدآبادی، فاطمه و عبدالهی اسدآبادی، اکرم. (۱۴۰۲). پیامد اقتصادی احساس ریسک در گزارش های سالانه با استفاده از مدل پویا، فصلنامه مطالعات تجربی حسابداری مالی، ۱۹(۷۶)، ۱۶۱-۱۸۷.

کلانتری، مهدی؛ عبدلی، محمدرضا؛ ولیان، حسن و شهری، مریم. (۱۴۰۳). ارزیابی محرک های زمینه ای حسابداری خلاق جهت اثربخشی نوروفایننس در منطق تصمیم گیرندگان مالی، فصلنامه دانش مالی تحلیل اوراق بهادار، ۱۷(۶۳)، ۵۸-۷۶.

منصوری محمد آبادی، فاطمه؛ تفتیان، اکرم و معین الدین، محمود. (۱۴۰۳). تدوین الگوی افشای ریسک آینده نگر در گزارش های سالانه شرکت با روش پدیدارشناسی و تحلیل مضمون، نشریه دانش حسابداری مالی، ۱۱(۲)، ۸۹-۱۱۳.

انگلیسی:

- Abed, I. A., Hussin, N., Ali, M. A., Othman, R., & Mohammed, M. A. (2020). A Systematic Critical Review of Creative Accounting and Financial Reporting. *Technology Reports of Kansai University*, 62(9), 5113-5130.
- Akinsogo, A., Joseph, K. A., & Taiwo, O. O. (2024). Assessing The Impact of Creative Accounting Practices On Corporate Failure in Selected Nigerian Manufacturing Firms. *FANE-FANE INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY JOURNAL*, 8(3 DECEMBER), 248-262.
- Aletaiwi, I. M. (2022). The Impact Of Creative Accounting Practices On The Credibility Of Financial Reports Of Commercial Banks: The Moderating Role Of Audit Committee. *Journal of Positive School Psychology*, 6(8), 5364-5383.
- Al-Shaer, H., Salama, A., & Toms, S. (2017). Audit committees and financial reporting quality: Evidence from UK environmental accounting disclosures. *Journal of Applied Accounting Research*, 18(1), 2-21.
- Bala, H., Sani, A. U. A., Al-Absy, M. S. M., Khatoon, G., Nusrathunnisa, & Benbelgacem, S. (2024). Gauging the Act of Female Board and Audit Committee Attributes on Creative Accounting Practice: The Moderating Effect of Board Age Diversity. In *Business Sustainability with Artificial Intelligence (AI): Challenges and Opportunities: Volume 1* (pp. 1141-1163). Cham: Springer Nature Switzerland.
- Brauweiler, H. C., Yerimpasheva, A., & Bagalbayeva, Z. (2019). Avoiding creative accounting: Corporate governance and leadership skills. *Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości*, 104 (160), 9-19.
- Buallay, A. (2018). Audit committee characteristics: an empirical investigation of the contribution to intellectual capital efficiency. *Measuring Business Excellence*, 22(2), 183-200.
- Dewi, I. G. A. R. P., Suartana, I. W., Yasa, G. W., & Mimba, N. P. S. H. (2025). Audit committee expertise and political connection towards financial reporting

- quality with audit quality as a mediator in ASEAN. *International Journal of Management and Sustainability*, 14(3), 884-903.
- Elahi, M., Ahmad, H., & Hanif, H. (2025). Audit committee effectiveness and systemic risk among banks across G7 countries: Examining the moderating role of varying economic conditions. *Sustainable Futures*, 10, 101194.
- Fotouhi Khankahdani, M., Taftiyan, A., & Nazemi Ardakani, M. (2021). Ranking of indicators of forward-looking information disclosure by the fuzzy analytical hierarchy process. *International Journal of Finance & Managerial Accounting*, 6(21), 111-127.
- Imeni, M., & Seyed Nezhad Fahim, S. R. (2025). Analyzing the Role of Social Responsibility on the Relationship between Creative Accounting and Financial Reporting Quality. *Management accounting*, 17 (62),84-99. (In Persian)
- Kallantary, M., Abdoli, M., Valiyan, H., & Shahri, M. (2025). Appraisal the Ground Drivers of Creative Accounting for the Neurofinance Effectiveness in the Logic of Financial Decision Makers. *Financial Knowledge of Securities Analysis*, 17 (63), 58-76. (In Persian)
- Kamau, C. G., & Murori, C. K. (2024). Characteristics of creative accounting: A Multifaceted Literature Analysis. *World Journal of Advanced Research and Reviews*, 23(1), 2035-2043.
- Kao, M. F., Hodgkinson, L., & Jaafar, A. (2019). Ownership structure, board of directors and firm performance: evidence from Taiwan. *Corporate Governance: The international journal of business in society*, 19(1), 189-216.
- Khatun, A., & Sobhan, R. (2025). Creative accounting practices and quality of financial reporting: perception analysis from an emerging economy. *Journal of Money and Business*, 1-14.
- Mansuri Mohammad Abadi, F., Taftiyan, A., & Moeinadin, M. (2024). Developing Pattern of Forward-Looking Risk Disclosure in Annual Reports with the Phenomenological Approach and Attride-Stirling Theme Analysis. *Financial Accounting Knowledge*, 11(2), 89-113. (In Persian)
- Mutuc, E. B., Lee, J. S., & Tsai, F. S. (2019). Doing good with creative accounting? Linking corporate social responsibility to earnings management in market economy, country and business sector contexts. *Sustainability*, 11(17), 4568.
- Nwachukwu, B. C., Ugwueze, C. A., ODO, J. O., & Obiekwe, P. C. (2025). Effect of Sustainability Accounting on the Financial Reporting of Corporate Governance in Nigeria. *Journal of Information Systems Engineering and Management*, 10(48), 1279-1290.
- Ozundu, M. E., Iwara, O. E., Okeke, S. E., Udefi, G. N., Romaine, A. C., Chinweuba, F. U., ... & Chukwunwike, O. D. (2025). Creative Accounting and Investor Value: A Comparative Study of Income Smoothing of Listed Manufacturing Firms in Nigeria and South Africa. *Journal of Management World*, 2025(1), 618-625.
- Taftian, Akram (2024). Investigating the relationship between audit quality and creative accounting strategy using a dynamic model. *Innovation and Creativity in Humanities*, 3 (14), 212-232. (In Persian)
- Taftiyan, A., & BaghiNasab, F. (2023). Investigating the relationship between financial literacy and competitive advantage in small and medium enterprises (SMEs) with emphasis on business risk reduction strategy. *Journal of Development and Capital*, 8(1), 167-187. (In Persian)

- Taftiyan, A., Mansuri Mohammad Abadi, F., & Abdollahi Asad Abaadi, A. (2023). The economic consequence of Risk Sentiment in annual reports using dynamic models. *Empirical Studies in Financial Accounting*, 19(76), 161-187. (In Persian)
- Tassadaq, F., & Malik, Q. A. (2015). Creative accounting & financial reporting: model development & empirical testing. *International Journal of Economics and Financial Issues*, 5(2), 544-551.
- Wahyuni, E. T., Puspitasari, G., & Puspitasari, E. (2020). Has IFRS improved accounting quality in Indonesia? A systematic literature review of 2010-2016. *Journal of Accounting and Investment*, 21(1), 19-44.
- Yasser, Q. R., Mamun, A. A., & Ahmed, I. (2016). Quality of financial reporting in the Asia-Pacific region: The influence of ownership composition. *Review of International Business and Strategy*, 26(4), 543-560.

An Examination of the Audit Committee's Impact on the Relationship Between Creative Accounting and Financial Reporting Quality in Commercial Banks

abstract

The present study was conducted to investigate the effect of the audit committee on the relationship between creative accounting and financial reporting quality in commercial banks. The statistical population was employees of banks in Yazd province, and simple random sampling was used, and 392 valid questionnaires were collected. The data collection tool was a questionnaire and the data analysis method was partial linear regression (PLS). The validity and reliability of the study were confirmed. The results showed that ethical issues have the most positive and significant effect on the quality of financial reporting, which emphasizes compliance with professional ethics to prevent distortion of financial information. Disclosure quality also plays a complementary but significant role in improving the transparency of financial reporting. Internal control has an important effect on ensuring the accuracy of financial reports, and the ownership structure, with the highest coefficients, plays a strong role in strengthening supervisory incentives and improving the quality of reporting. Also, the audit committee, as a moderating factor, was able to strengthen the positive effect of these factors on the quality of financial reporting, which shows the importance of this institution's position in promoting corporate governance and combating creative accounting. It is suggested that banks take effective steps to strengthen ethical, control, and supervisory infrastructures, especially the independence and expertise of the audit committee, in order to significantly improve the quality of financial reporting. This study, while emphasizing the interactive role of the audit committee, paves the way for future research to study the effects of cultural, technological, and regulatory variables on the quality of financial reporting in the Iranian banking system.

Keywords: Audit Committee, Creative Accounting, Financial Reporting Quality.